

negrer bör ha rösträtt

Att negrer ska ha rösträtt anser en nästan enstämmig svensk opinion – om negrerna befinner sig i Sydafrika eller Namibia. Då framstår det lika självklart som att afrikaner som blivit svenska medborgare skall få vara med att påverka Sveriges framtid.

Frågeställningen kan vid första anblicken framstå som enfaldig och provokativ. Provokativ är den, avsiktligt. Man kan önska att den skulle kunna rubriceras också som enfaldig. Men verkligheten är en annan.

För en betydande grupp opinionsbildare i u-landsfrågor är det nämligen inte alls självklart att färgade – eller låt oss kalla dem u-landsinvånare – skall ha rösträtt. Visst är det bra om regimen ifråga tillämpar något slags valsysteem, men att det är demokratiskt i bemärkelsen rymmer rätten till fri åsiktsbildning, flerpartisystem och rösthemlighet är inte så viktigt. Det centrala kriteriet för att regimen ifråga ska vara kvalificerad att röna internationell uppskattning är att den är "progressiv".

För den här gruppen svenskar, som återfinns inom många läger men med en markant koncentration till socialdemokratin, olika u-landsorganisationer samt biståndsorganet SIDA, är rösträtt och andra demokratiska rättigheter för u-ländernas invånare inte alls någon självklarhet. Att biståndspolitikens kelgrisar som Tanzania, Vietnam eller Guinea-Bissau ska tillämpa samma politik mot sina medborgare som man – med rätta – kräver att Sydafrika, Marocko eller Israel ska göra framställs snarare som ett orättmätigt ingrepp i staternas suveränitet. Människovärde och demokrati blir relativa begrepp, tacksamma att manipulera i biståndsdebatter och u-landsveckor.

För en demokrat är folkstyre ingen lyxartikel

som bara ett antal industriländer har råd med. Man kan dela uppfattningen att det är mer komplicerat att införa demokrati i tredje världen men ambitionen att också u-ländernas folk själva ska få forma sin framtid kan aldrig uppges. Sveriges insatser på detta område är emellertid mycket blygsamma.

Officiellt eftersträvar naturligtvis svensk biståndspolitik en demokratisk utveckling. Men dels är det högst tveksamt om tex SIDA-ledningen delar den vedertagna definitionen av begreppet demokrati när det gäller tredje världen, dels kommer demokratikriteriet oftast på undantag när andra villkor för bistånd som utvecklingsförmåga och strävan efter jämlikhet beaktas.

För en liberal demokrat finns det ingen utvecklingsförmåga eller jämlikhet utan frihet och medborgarrätt. Därför är det särskilt beklämmande när fria val eller åsiktsfrihet framställs som ett hot mot ekonomiska framsteg och ekonomisk utjämning. Tvärtom är de, vågar jag påstå, en förutsättning för en dynamisk samhällsutveckling. Det är svårt att hitta något u-land som genom att förtrycka medborgarna nått ekonomiska framsteg.

Tvärtom går förtryck och stagnation hand i hand. Dessvärre har Sverige med betydande träffsäkerhet valt att kanalisera merparten av sitt utvecklingsbistånd till just sådana stater. Att socialdemokratin för tjugo år sedan lät sig bedåras av då skenbart löftesrika nationer som Tanzania och senare av Angola och Vietnam är i och för sig inte så märkligt. Då var det fortfarande närmast en självklarhet att ett "progressivt" u-land skulle välja planhushållningens väg. Varför kunde aldrig riktigt intellektuellt motiveras, men en stram, centralstyrd

ekonomi lyste som en moraliskt föredömlig stjärna bredvid ruttet kapitalistiska regimer.

Idag vet vi – eller borde veta – bättre. Den reflexion en och annan obekvämlig iakttagare gjorde under biståndspolitikens framväxt – att primitiva samhällen med få kompetenta planerare och administratörer måste vara sällsynt illa lämpade för planhushållning – sopades under mattan, i den mån de alls släpptes fram på tidningarnas debattsidor eller i etermedia. Farhågorna har dessvärre besannats. Svenskt bistånd har blivit så ineffektivt som man kunnat frukta. Tanzanias under hela 60- och 70-talen så omskrivna bykooperativ har blivit fiaskon, dyrbara monument över dogmatisk oförmåga. Landets hela ekonomi har gått i stå. Utvecklingsförmågan är närmast negativ. I grannlandet Kenya – med närmast blandekonomisk struktur – utvecklas däremot ekonomin betydligt gynnsammare. Men det drar inte svenska biståndspolitikerna några slutsatser av, tycks det...

Samma sak gäller Guinea-Bissau och Elfenbenskusten, två jämförbara stater. Guinea-Bissau, länge framställt som en mönsterstat, har nu avslöjats som ytterligare ett biståndsfiasco. SIDA medger nu, sedan Cabral-regimen störtats, att ineffektiviteten i ekonomin varit stor och att nästan allt bistånd använts för att utveckla städerna. Landsbygden har helt försumrats. Varför har man inte talat om det tidigare? Att en framgångsrik utvecklingsnation som Elfenbenskusten skulle få eller vilja ha svenskt bistånd är föga troligt. Eftersom man valt en marknadsekonomisk väg, som ger medborgarna höjd levnadsstandard i stället för massmöten och politiska slogans, uppfylls förmodligen inte kravet på progressiv utveckling.

Sanningen att säga saknar regeringen en egen biståndspolitik. Fortfarande är det socialdemokratiska värderingar som i allt väsentligt styr. Insikten om att en förskjutning mot en mer målmedveten liberal politik är nödvändig tycks sitta långt inne. Visserligen har Cuba avförts från mottagarländerna. Att denna regim någonsin kom att få bistånd förblir en skandal. Redan när Olof Palme vid sitt besök på Cuba 1975 ledde massmöten med leven för vänskapen mellan Sverige och Cuba visste han själv, UD, SIDA och andra opinionsbildare om att tusentals politiska fångar försmäktade i underjordiska bunkers, att fackföreningarna tjänade som indoktrineringsinstrument och att landet dessutom – egendomligast av allt – inte ens under Batista-regimen kunde anses som ett u-land.

Internationellt pågår sedan flera år en debatt om det meningsfulla i att i-länderna alls ger bistånd. Och om så sker, efter vilka villkor? Ska

givarna kräva en demokratisk utveckling eller betrakta de inre förhållanden som något man inte ska ta ställning till? Tom en i den svenska radikala debatten omhuldad ekonom som John Kenneth Galbraith anser nu att bistånd snarare har negativa än positiva effekter. Den intressanta omsvängningen har dock, i motsats till hans åsikter om tex de multinationella företagens fördärvlighet, inte nått någon spridning i Sverige.

Att Sveriges och västvärldens biståndspolitik hitills haft knappt märkbara resultat innebär inte att biståndstanken ska avskrivas. Men förutsättningarna för biståndet måste nu tas upp till rejäl diskussion. Att vi ska fortsätta att avslentrian och prestige hålla konkursfärdiga regimer under armarna samtidigt som miljontals människor i tredje världen hotas av akut svält blir alltmer orimligt.

Johan Hjertqvist